

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS **pārbaudes lietā Nr. 2022-14-27I** Rīgā

22.08.2022.

Nr. 6-6/30
[Persona A]
[e-pasta adrese]

Par labas pārvaldības principu

Tiesībsargs ir izskatījis 2022. gada 31. martā ierosināto pārbaudes lietu Nr. 2022-14-27I par iespējamu labas pārvaldības principa pārkāpumu Rīgas valstspilsētas pašvaldības (turpmāk – Pašvaldība) rīcībā, dzēšot ar ieskaitu biedrības [“X”] (turpmāk – Biedrība) parādu 11 326,79 *euro* apmērā. Pārbaudes lieta ierosināta, pamatojoties uz [personas A] (turpmāk – Iesniedzējs) 2022. gada 22. marta iesniegumu tiesībsargam, kas Tiesībsarga birojā reģistrēts ar Nr. 395 (turpmāk – Iesniegums).

Izvērtējot Pārbaudes lietas tiesiskos un faktiskos apstākļus, tiesībsargs sniedz šo atzinumu, norādot turpmāko.

Faktiskie apstākļi

Kopš 1999. gada Biedrība uz vairāku līgumu pamata ir nepārtraukti lietojusi pašvaldības pagrabstāva telpas [..] ielā [..], Rīgā (turpmāk – Īpašums).

2001. gada 2. aprīlī Biedrība noslēdza telpu nomas līgumu ar Rīgas pilsētas Skolu valdes Vidzemes priekšpilsētas nodaļas iestādi [Y] par Īpašuma nomu (turpmāk – 2001. gada līgums). Šā līguma 3.8. apakšpunkts noteica, ka saskaņotus telpu rekonstrukcijas un pārbūves darbus veic Biedrība par saviem līdzekļiem un ar savu spēku, savukārt līguma 5.2.3. apakšpunkts paredz, ka par neatdalāmajiem telpu uzlabojumiem, kurus Biedrība atstāj telpās un kurus tā ir veikusi saskaņojot ar iznomātāju, Biedrībai ir tiesības pieprasīt un saņemt no iznomātāja kompensāciju.

Vēlāk 2001. gada līgums tika vairākkārt pārslēgts un pārjaunots. Pēdējā spēkā esošā vienošanās, uz kuras pamata Biedrība izmantoja Īpašumu, bija 2013. gada 28. novembrī starp Pašvaldību un Biedrību noslēgtais līgums Nr. RD-13-1217-lī par Īpašuma nodošanu bezatlīdzības lietošanā Biedrībai (turpmāk – Bezatlīdzības līgums).

Tā kā Īpašums atrodas uz trešajām personām piederoša zemesgabala (kadastra apzīmējums [..]), par šī zemesgabala lietošanu Pašvaldības Īpašuma departaments noslēdza zemes nomas līgumus ar zemes īpašniekiem.

2011. gada 24. oktobrī starp Biedrību un Pašvaldību tika noslēgta 2011. gada 24. oktobra Vienošanās Nr. DI-11-601 lī „par iznomāto telpu piekritīgās zemesgabala daļas lietošanas tiesību nodrošinājuma izdevumu kompensāciju” (turpmāk – 2011. gada

vienošanās). Saskaņā ar šo 2011. gada vienošanos Biedrībai bija jāmaksā Pašvaldībai maksa par Īpašumam piekritīgā zemesgabala daļas lietošanas tiesību nodrošinājumu.

Arī Bezatlīdzības līguma 3.1.13. apakšpunkts noteica, ka Biedrībai ir pienākums noslēgt ar Rīgas domes Īpašuma departamentu līgumu par faktisko izdevumu kompensēšanu saistībā ar nomātā zemesgabala daļas lietošanas tiesību nodrošināšanu un veikt maksājumus Rīgas domes Īpašuma departamentam tādā apmērā, kāds noteikts starp zemes īpašnieku un Rīgas domes Īpašuma departamentu noslēgtajā zemes nomas līgumā proporcionāli lietojamo telpu platībai.

Taču Biedrība šos maksājumus neveica, tādējādi kopš 2011. gada bija krājies parāds, kas uz 2022. gada sākumu sasniedza 11 326,79 *euro*. Ne 2011. gada vienošanās, ne Bezatlīdzības līgums neparedzēja, ka Biedrībai ir jāmaksā nekustamā īpašuma nodoklis par Īpašumam piegulošo zemes gabalu. Tādēļ šajā summā nav iekļauti nodokļu maksājumi.

2021. gada 26. oktobrī Rīgas domes [...] komiteja sēdē uzdeva Rīgas domes Īpašuma departamentam sagatavot lēmumu par parāda dzēšanu. Biedrības vadītājs [persona B] ir arī [Z] biedrības valdē, kuras valdē ir arī Rīgas domes [...] komitejas vadītājs [persona C].

2022. gada 26. janvārī Rīgas domes sēdē tika pieņemts lēmums Nr. 1181 “Par grozījumiem Rīgas domes 12.11.2013. lēmumā Nr. 366 “Par nekustamā īpašuma [...] ielā [...], Rīgā (kadastra Nr. [...]), daļas nodošanu bezatlīdzības lietošanā sabiedriskā labuma organizācijai – biedrībai [“X”] (turpmāk – lēmums Nr. 1181). Ar lēmumu Nr. 1181 tika apstiprināts, ka Biedrības saistības pret Pašvaldību 11 326,79 *euro* apmērā tiek dzēstas ar ieskaitu. Šo summu veido:

- 10 700,82 *euro* – Īpašumam piekritīgās zemesgabala daļas lietošanas tiesību nodrošinājuma izdevumu kompensācijas maksājumu parāds;
- 226,67 *euro* – kārtējais Īpašumam piekritīgās zemesgabala daļas lietošanas tiesību nodrošinājuma izdevumu kompensācijas maksājums (par 2021. gada 4. ceturksni); un
- 399,30 *euro* – Vērtējuma veikšanas izdevumi.

Savukārt, biedrības pretprasījums ir Īpašumā veikto nepieciešamo izdevumu atmaksa. To apmēru noteica saskaņā ar SIA “Eiroeksperts” (reģistrācijas Nr. 40003650352) vērtējumu Nr. L9094/ER/2021 (turpmāk un iepriekš – Vērtējums).

Juridiskais pamatojums

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka no Latvijas Republikas Satversmes 1. panta un 89. panta, kurā noteikts, ka valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem, izriet labas pārvaldības princips (skat. Satversmes tiesas 2003. gada 25. marta sprieduma lietā Nr. 2002-12-01 6. punktu). Labas pārvaldības princips ir ietverts arī Valsts pārvaldes iekārtas likuma (turpmāk – VPIL) 10. panta piektajā daļā. Tajā norādīts, ka valsts pārvalde savā darbībā ievēro labas pārvaldības principu, kas ietver atklātību pret privātpersonu un sabiedrību, datu aizsardzību, taisnīgu procedūru īstenošanu saprātīgā laikā un citus noteikumus, kuru mērķis ir panākt, lai valsts pārvalde ievērotu privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses.

Saskaņā ar likuma “Par pašvaldībām” 14. panta pirmās daļas 2. punktu, pildot savas funkcijas, pašvaldībām likumā noteiktajā kārtībā ir tiesības iegūt un atsavināt kustamo un nekustamo mantu, privatizēt pašvaldību īpašuma objektus, slēgt darījumus, kā arī veikt citas privāttiesiska rakstura darbības. Savukārt, šī likuma 4. pantā ir noteikts, ka privāttiesību jomā pašvaldībām ir juridiskās personas tiesības.

VPIL 87. panta otrā daļa paredz, ka ja publiska persona darbojas privāto tiesību jomā, uz to attiecas likumi, kas reglamentē privāttiesiskus darījumus vispār, ciktāl šo darbību neierobežo citi normatīvie akti.

Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma 2. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka publiska persona rīkojas ar saviem finanšu līdzekļiem un mantu likumīgi, tas ir, jebkura rīcība ar publiskas personas finanšu līdzekļiem un mantu atbilst ārējos normatīvajos aktos paredzētajiem mērķiem, kā arī normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai. Savukārt, šā likuma 3. panta 1. punktā noteikts, ka publiska persona rīkojas ar finanšu līdzekļiem un mantu lietderīgi, tas ir rīcībai jābūt tādai, lai mērķi sasniegtu ar mazāko finanšu līdzekļu un mantas izlietojumu.

Pašvaldības 2008. gada 8. jūlija Ētikas kodeksa 6. punkts paredz, ka darbinieks atsakās no tādu pienākumu veikšanas un lēmumu pieņemšanas, kas saistīti ar savām, savas ģimenes un citu radnieku, darījumu vai politisko partneru personiskajām vai mantiskajām interesēm.

Tiesībsarga vērtējums

[3.1.] Pašvaldība kopš 2011. gada, t.i., aptuveni 10 gadu garumā ir pieļāvusi, ka Biedrība nepilda 2011. gada vienošanās un Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma 5. panta trešās *prim* daļas prasības.

Saskaņā ar Pašvaldības skaidrojumu, tā ir rīkojusies, lai atgūtu Biedrības parādu bez tiesāšanās, proti:

- 2013. gada 15. augustā Biedrībai nosūtīts brīdinājums Nr. DI-13-1229-sd;
- 2014. gada 17. jūlijā Biedrībai nosūtīts brīdinājums Nr. DI-14-1092-nd;
- 2015. gada 14. janvārī starp Rīgas domes Īpašuma departamentu un Biedrību noslēgta papildvienošanās Nr. 2 pie 2011. gada vienošanās, kurā cita starpā iekļauts arī parāda samaksas grafiks;
- 2015. gada 19. jūnijā Biedrībai nosūtīts brīdinājums par saistību izpildi Nr. 1-7/DI-15-871-nd;
- 2015. gada 3. augustā Biedrībai nosūtīts brīdinājums Nr. DI-15-1035-nd; un
- 2016. gada 1. augustā Biedrībai nosūtīts brīdinājums Nr. DI-16-818-nd.

Taču arī pēc šo brīdinājumu nosūtīšanas saistību izpildījums (parāda atmaksa) no Biedrības puses nav sekojis.

Pašvaldības ieskatā, Biedrības parāda piedziņa tiesvedības ceļā potenciāli apdraudētu Biedrības turpmāko darbu un pienesumu Latvijas sportā, jo, kā norādīts Biedrības iesniegumos, Biedrība ar savu darbu ir veicinājusi Latvijas brīvās cīņas sportistu panākumus pasaules mērogā.

Proti, Biedrība ir izaudzīnājusi daudzus pasaules līmeņa brīvās cīņas sportistus, kā arī palīdzējusi sportistiem sasniegt augstus rezultātus Sidnejas olimpiskajās spēlēs (11. vieta), Londonas olimpiskajās spēlēs (10. vieta), 1. vieta un divas 3. vietas Pasaules čempionātos, kā arī Eiropas čempionātos izcīnītas 4 zelta medaļas.

Var piekrist, ka tiesāšanās, lai atgūtu parādu, ne vienmēr ir labākais veids, kā panākt saistību izpildi. Tieši tādēļ līgumos puses bieži paredz arī citas sekas, lai motivētu darījuma partneri ievērot līgumā ietvertās vienošanās. Piemēram, arī Beztalīdzības līguma 3.3.3. apakšpunkts deva Pašvaldībai tiesības vienpusēji izbeigt šo līgumu, ja Biedrība nepilda tā noteikumus, taču Pašvaldība šīs tiesības nav izmantojusi.

Tiesībsarga ieskatā, parāda krāšana vairāk kā 10 gadu garumā nav laba prakse, jo var būt arī tādi gadījumi, kad šāda rīcība varētu kaitēt sabiedriskā labuma organizācijām, līdz ar to Pašvaldībai būtu laicīgi jārīkojas, lai parādi neuzkrātos. Piemēram, jāapsver

iespēja izbeigt līgumu ar tādu sabiedriskā labuma organizāciju, kura nespēj segt izdevumus, kas saistīti ar bezatlīdzības lietošanā nodotās mantas izmantošanu. Vai arī jāparedz cits sadarbības modelis ar sabiedriskā labuma organizāciju, vai jāvienojas par cita veida atbalstu.

Turklāt, šāda prakse, kad no Pašvaldības puses tiek pieļauts, ka kāda organizācija vai uzņēmums var nepildīt savas saistības, varētu radīt priekšstatu citām organizācijām par to, ka saistību neizpilde tiek tolerēta, un līdz ar to mudināt tās izvairīties no saistību izpildes (t.i. veicināt arī tiesisko nihilismu).

Papildus Pašvaldībai turpmāk vajadzētu rūpīgi izvērtēt, vai dažādu organizāciju un uzņēmumu prasījumiem pret Pašvaldību nav iestājies noilgums. Kā norāda Pašvaldība, tai radās pienākums atlīdzināt Biedrībai Īpašumā veiktos ieguldījumus, pamatojoties uz līgumu, kas noslēgts 2001. gadā. Saistības, kuras ir tik senas, var nereti būt pakļautas noilgumam, taču tiesībsargs neguva pārliecību par to, ka Pašvaldība šajā gadījumā ir rūpīgi vērtējusi šo apstākli. Kā norādīts Pašvaldības 2022. gada 16. jūnija vēstulē tiesībsargam Nr. DI-22-958-nd "Par ieskaita veikšanu", attiecībā uz Biedrības prasījumu saskaņā ar Vērtējumu nav piemērojams noilgums, ievērojot to, ka Vērtējumā atzīts, ka Biedrības ieguldījumi ir paaugstinājuši Telpu vērtību par 24 000 *euro* un tie atlīdzināmi pilnā apmērā, kā arī to, ka lietai taisīto derīgo izdevumu radītais lietas vērtības pieaugums nosakāms uz brīdi, kad tā tiek atdota īpašniekam. Taču, kā tiesībsargam norādīja SIA "Eiroeksperts", tas neveica juridisku novērtējumu par Pašvaldības saistībām pret Biedrību, jo tas nebija viņu uzdevums. Proti, vērtētāja uzdevums bija noteikt Īpašumā izdarīto ieguldījumu vērtību, nevis veikt juridisko analīzi par pušu starpā noslēgto līgumu saturu. Pašvaldībai ir pašai jāveic šāda juridiskā analīze. Papildus, SIA "Eiroeksperts" norādīja tiesībsargam, ka Pašvaldība rakstiski var izteikt iebildumus par SIA "Eiroeksperts" vērtējumiem, ja tai rodas šaubas par vērtējumos konstatēto.

Noilguma institūts neļauj kreditoram savu prasījumu īstenot neierobežoti ilgā laika posmā. Šāds ierobežojums noteikts, vadoties no apsvērumiem, ka, jo ilgāt paiet laiks kopš prasījuma rašanās brīža, jo grūtāk ir parādniekam atspēkot iespējamā prasījuma nepamatotību, strīdīgumu. Iespēja prasīt novecojošu saistību izpildi, kuras tādējādi varētu tikt balstītas uz nepilnīgiem juridiskiem faktiem, satur bīstamību pareizam tiesisko attiecību noregulējumam un tātad arī drošai un noteiktai civiltiesiskai apgrozībai.¹

[3.2.] Biedrību vada [persona B], kurš piedalījies Rīgas domes vēlēšanās no politiskās partijas Nacionālā apvienība saraksta.² Kā jau iepriekš minēts, [persona B] ir arī [Z] biedrības valdē. [Z] biedrības valdē ir arī [...] komitejas vadītājs [persona C], partijas Nacionālā apvienība biedrs.³ Pirms biedrības parāda dzēšanu ar ieskaitu apstiprināja Rīgas dome, šo jautājumu 2021. gada 26. oktobra sēdē skatīja tieši [...] komiteja.

Tā kā radusies situācija varētu liecināt par iespējamu ētikas normu pārkāpumu, pēc tiesībsarga lūguma, 2022. gada 10. maijā Rīgas domes deputātu Ētikas komisija vērtēja, vai nav noticis Pašvaldības Ētikas kodeksa pārkāpums.

Ētikas normu pārkāpums netika konstatēts, taču, pēc iepazīšanās ar attiecīgās Ētikas komisijas sēdes protokolā ietvertu skaidrojumu, saprotams, ka šobrīd spēkā esošajā Pašvaldības Ētikas kodeksā ir trūkumi, jo netiek atbilstoši regulēts, kā Pašvaldības deputātiem būtu jārikojas, lai novērstu šķietamus interešu konfliktus.

¹ Skat. Kārklīņš J. Noilgums piespiedu nomas attiecībās komercietībās. Jurista Vārds, 27.02.2018., Nr. 9 (1015), 14.-19.lpp un tajā minētās atsaucēs.

² Skat. [hipersaite uz interneta vietni].

³ Skat. [hipersaite uz interneta vietni].

Valsts pārvaldes darbinieku godprātība, likumība, objektivitāte, caurskatāmība, godīgums, vadība un atbildība, kā arī to rīcības atbilstība likumam un juridiskajiem standartiem savā uzvedībā ir izšķiroša, lai garantētu labu pārvaldību un tiesību virsvadības principa (angļu valodā: *rule of law*) ievērošanu.⁴ Ētikas kodeksu ieviešana ir viens no veidiem, kā pašvaldības var stiprināt sabiedrības uzticību publiskajai varai. Savukārt, saskaņā ar labas pārvaldības principu **pašvaldībām arī regulāri jācaurlūko un jāpilnveido savi ētikas kodeksi, lai šie kodeksi darbotos efektīvi.**

Nemot vērā iepriekš minēto, pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 11. panta 4. punktu, kas paredz, ka viena no tiesībsarga funkcijām ir jautājumos, kas saistīti ar cilvēktiesību un labas pārvaldības principa ievērošanu, atklāt trūkumus tiesību aktos un to piemērošanā, kā arī veicināt šo trūkumu novēršanu, izskatījis pārbaudes lietu, tiesībsargs iepazīstinās Pašvaldību ar anonimizētu šī atzinuma kopiju un aicinās to izstrādāt un apstiprināt grozījumus Pašvaldības Ētikas kodeksā, lai tas tiktu pilnveidots ar normām, kas novērš šķietamas interešu konflikta situācijas.

Ar cieņu
tiesībsarga vietniece

Ineta Piļāne

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

⁴ Skat. 11.03.2020. Eiropas Padomes Ministru komitejas sabiedrības ētikas vadlīniju 5. apsvērumu. Pieejams angļu valodā: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016809a59e7.